

Літературна спадщина як історико-педагогічна складова освітнього процесу (на прикладі Чернівецької області)

Тарангул Любов Миколаївна¹

Опубліковано	Секція	УДК
15.05.2023	Освіта/Педагогіка	37(091):477.85

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8002675>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Доведено, що модернізація системи освіти в Україні тісно пов'язана з національною історією, традиціями народу, збереженням української педагогічної думки. Зазначено, що на розвиток історично-педагогічної думки Чернівецької області впливали різні історичні обставини, тому аналіз літературної спадщини регіону є актуальним завданням історії педагогіки. З'ясовано, що важливими літературними та культурно-освітніми постатями є Ю. Федькович, О. Попович, Й.-Г. Обріст, С. Воробкевич, Є. Ярошинська, Є. Пігуляк, С. Смаль-Стоцький, І. Бажанський, М. Кордуба, К. Малицька, І. Герасимович, Т. Галіп, Д. Загул, Т. Бриндзан, І. Дошівник, Д. Онищук. В статті детально проаналізовано їхній внесок у становлення української літератури, формування української педагогічної думки та розвиток української школи. Водночас доведено, що ідеї буковинських діячів дістали значне відображення у сучасному освітньому процесі закладів освіти і стали його історико-педагогічною основою.

Ключові слова: літературна спадщина, педагогічна думка, культурно-освітній діяч, Чернівецька область.

Literature heritage as historical and pedagogical component of educational process (on the example of Chernivtsi region)

Annotation. The article proves that modernization of education system of Ukraine is closely connected with national history of the country and traditions as well as Ukrainian pedagogical thoughts. We have found that development of historical and pedagogical thought of Chernivtsi region is influenced by a number of historical events because the territory belonged to many countries previously and its multinationalism. The research shows that the analysis of literature heritage of Bukovyna is an actual problem of history of pedagogy. On the basis of scientific sources, journalistic and literary works we found that prominent cultural and pedagogical figures of Chernivtsi region are the following: Yu. Fedkovych, O. Popovych, Y. -G. Obrist, S. Vorobkevych, Ye. Yaroshynska, Ye. Pihuliak, S. Smal-Stotskyi, I. Bazhanskyi, M. Korduba, K. Malyska, I. Herasymovych, T. Halip, D. Zahul, T. Bryndzan, I. Doshchivnyk, and D. Onyshchuk. In the article we analyzed their contribution towards formation of Ukrainian literature in Western Ukraine, development of Ukrainian pedagogical thought, and evolution of Ukrainian school in the region. At the same time, we proved that ideas of Bukovinian writers

¹ начальник філії, Чернівецька філія Державна наукова установа "Інститут модернізації змісту освіти", Україна, 58001, Чернівецька обл., м. Чернівці, вул. Героїв Майдану, 5, <https://orcid.org/0000-0002-9888-9252>

and pedagogues are reflected in the modern education process of educational institutions and became its historical and pedagogical principles. The ideas concern development of national culture and use of Ukrainian language in school, formation of primary school, improvement of pedagogical competency, enhancement of pupils' motivation and encouragement of their cognitive activity, systemic learning, teaching methodology, formation of moral values, comprehensive development of learners, gender equality, and formation of Ukrainian vocational school. Further we are planning to study the contribution of ideas of Bukovinian literature and pedagogical figures towards teachers' professional improvement in the context of New Ukrainian school.

Keywords: literature heritage, pedagogical thought, cultural and educational figure, Chernivtsi region.

Вступ

Відродження системи освіти в Україні, її модернізація та наближення до світових стандартів обов'язково проходить у поєднанні з національною історією, традиціями народу, у збереженні та збагаченні української педагогічної думки. Тому очевидно, що історико-педагогічний досвід є дієвим інструментом розв'язання найважливіших методологічних, дидактичних, методичних, технологічних проблем сучасної освіти [23]. Питання історико-педагогічного складника освітнього процесу є особливо актуальним у період, коли відбувається активне його реформування, а зусилля вітчизняних інституцій та педагогів орієнтовані на подолання кризи, яка посилилася під час агресивної війни РФ проти нашої країни [21].

Розвиток педагогічної думки та еволюція освіти Чернівецької області відбуваються паралельно з історико-педагогічними процесами в Україні й належать до цінних наукових здобутків українського народу. Тому вивчення й осмислення літературної спадщини Буковини, аналіз основних ідей буковинських педагогів, письменників, культурно-освітніх діячів регіону є необхідними для прочитання історії української школи і педагогіки, врахування її багатоманітності та особливостей розвитку, а надалі виокремлення ідей, які становлять історико-педагогічну основу сучасного освітнього процесу.

Історія педагогіки та історія педагогічної думки є актуальною проблемою сучасних українських досліджень в галузі педагогіки. Особливо такі дослідження привертають увагу науковців сьогодні, в умовах пробудження національної свідомості, пошуку національної ідентичності та формування національної єдності. Так, значна частина праць присвячена методології здійснення історико-педагогічних досліджень (О. Акімова, М. Сапогов, Д. Матіюк [1]). Водночас певні питання історії педагогіки висвітлювали О. Галіцан, Т. Койчева, І. Бартенєва, а саме: розвиток університетської освіти в Україні другої половини XIX — початку XX століття [8]. Л. Сухомлинська проаналізувала особливості використання літературно-художньої спадщини у розвитку освітнього процесу [23].

Треба зазначити, що багато українських дослідників вивчали історію педагогіки Чернівецької області. М. Багрій [3; 4] та І. Стражнікова [22] здійснили детальний аналіз доробків західно-українських письменників-педагогів XVIII — початку XX ст. Г. Білавич, Н. Слюсаренко, Б. Савчук [5] вивчали історію становлення професійної освіти на Буковині, І. Мокрогуз, В. Бондаренко [16] — становлення та розвиток вищої музичної освіти на Буковині, а З. Нагачевська [19] — реформування української школи Західної України. Темою досліджень О. Тумак [25] було становлення і розвиток методики навчання англійської мови на Буковині, а М. Ячнюк, І. Ячнюк, Ю. Ячнюк [31] вивчали систему фізичного виховання на Буковині у XIX—XX ст.

Крім того, є низка досліджень, що стосується вивчення літературної творчості та педагогічної думки деяких буковинських визначних постатей. Так, роботи Р. Лехнюка, О. Меленчука [14] присвячені певним аспектам громадсько-політичної діяльності І. Дошівника. Спадщину К. Малицької аналізували О. Сорока, Д. Дигас [7], С. Івах, О. Міщеня [32]; Т. Галіпа — О. Івасюк, В. Бузинська [11]; С. Смаль-Стоцького — О. Даниленко, О. Добржанський [9]. Внесок Є. Ярошинської в розвиток педагогіки розглядали Г. Морараш, К. Матійчук [18], М. Кордуби — І. Федорів [26]; Ю. Федьковича — С. Шевченко [28], Б. Мельничук, Л. Ковалець, Л. Черняк [30].

Проте на сьогодні практично немає досліджень щодо системного аналізу літературної спадщини та педагогічної думки Буковинських діячів та їхнього впливу на освітній процес в сучасних закладах освіти.

Мета статті — дослідити літературну спадщину Чернівецької області та виокремити ідеї, які становлять історико-педагогічну основу освітнього процесу в закладах освіти регіону.

Результати

В результаті історичних обставин Чернівецька область протягом тривалого часу була у складі різних держав, тому зараз можна спостерігати існування різних офіційних педагогічних концепцій та народних педагогічних поглядів, які спрямовані на реалізацію актуальних освітніх завдань. Так, за останні 650 років територія Чернівецької області або ж її частина входила до складу Київської Русі та Галицько-Волинської держави, Молдовського князівства, Габсбурзької Австрії та Австро-Угорщини, Румунії. Трохи менше ніж 50 років північна Буковина була частиною СРСР у складі Української РСР. Зрозуміло, що це вплинуло і на національний склад області. Сьогодні в регіоні проживають українці, румуни, молдаване, росіяни, поляки, євреї та німці [27].

Підвищенню якості освітнього процесу на Буковині та на всій території держави сприяє раціональне використання ідей, відображених у літературній спадщині видатних літературних та культурно-освітніх діячів краю, теоретиків і практиків педагогічної діяльності, які стояли біля витоків освіти та формування її як національної ідеї. Детальне дослідження їхньої літературної творчості та науково-педагогічних праць є одним із потужних інструментів розвитку педагогічної думки і становлення системи освіти України, оскільки вивчення історико-педагогічних здобутків важливе для виховання у здобувачів освіти поваги до своєї держави, її досягнень. Для педагогів це означає актуалізацію вітчизняного педагогічного досвіду в історичній ретроспективі, адже в умовах становлення світового та європейського освітнього простору на перше місце виступає збереження національних педагогічних традицій та взаємозбагачення освітніми інноваціями [1].

Початок ХХ століття вважається особливо важливим періодом у розвитку українського шкільництва, «ренесансом української школи на Буковині», це пов'язано з активним розвитком української народної школи, а також з орієнтацією на навчання та виховання національно освіченої молоді [25]. В цей час в освітній сфері Буковинського краю відбувалися значні зрушення, які стали історико-педагогічною основою освітнього процесу [8; 22], адже заглиблення у суть концепцій навчання та виховання в минулому дає можливість визначити переваги й недоліки освіти [25], окреслити перспективи майбутнього розвитку.

Аналіз науково-педагогічних джерел [3; 22] та деяких публіцистичних творів [13; 30] дає нам можливість стверджувати, що в контексті Чернівецької області важливими літературними та культурно-освітніми посталями є Юрій Федькович, Омелян Попович, Йоганн-Георг Обріст, Сидір Воробкевич, Євгенія Ярошинська, Єротеї Пігуляк, Степан

Смаль-Стоцький, Іван Бажанський, Мирон Кордуба, Костянтина Малицька, Іван Герасимович, Теодот Галіп, Дмитро Загул, Теофіл Бриндзан, Іван Дощівник, Денис Онищук. Далі більш детально розглянуто їхній внесок у становлення української літератури та формування української педагогічної думки.

Юрій Федькович (1834–1888) — український письменник-романтик, поет, прозаїк, драматург, публіцист, передвісник українського національного відродження Буковини, видатний просвітителю та педагогічний діяч. Ю. Федькович працював шкільним інспектором Вижницького повіту на Буковині, редактором книг та періодичних педагогічних видань. У 1957 р. видав «Буквар для господарських діточок на Буковині», який використовувався у сільських школах регіону [28; 30].

Омелян Попович (1856–1930) — український педагог, публіцист, громадський та політичний діяч, «батько руського народного шкільництва на Буковині». Працював крайовим шкільним інспектором, членом Крайової Ради; був першим директором іспитової комісії для народних шкіл, послом до Буковинського сейму, редактором різних українських видавництв у Чернівцях, а також віце-президентом Української Національної Ради. Автор великої кількості шкільних підручників, збірок віршів, оповідань для дітей, статей на педагогічні теми [3; 22].

Йоганн-Георг Обріст (1843–1901) — австрійський критик, літературознавець, перекладач, поет, прозаїк, педагог. Відомий перекладами творів Тараса Шевченка на німецьку мову [12].

Сидір Воробкевич (1836–1903) — буковинський поет, композитор, культурний діяч, педагог, редактор, художник. Викладав спів у Чернівецькій духовній семінарії та гімназії, а згодом — у Чернівецькому університеті. Написав музику до драматичного твору Тараса Шевченка «Назар Стодоля» [6; 20].

Євгенія Ярошинська (1868–1904) — українська письменниця, перекладачка, етнографка, фольклористка, освітянка, громадська діячка. Брала участь у роботі педагогічних товариств, долучилася до активної боротьби за права жінок, відстоюючи створення жіночих гімназій та право дівчат навчатися в університетах [17; 18; 19].

Єротеї Пігуляк (1851–1924) — педагог, поет, прозаїк, публіцист, громадсько-політичний діяч Буковини. Був послом до Буковинського крайового сейму, а згодом до Австрійського парламенту. Сприяв виданню науково-популярної, методичної та краєзнавчої літератури на Буковині. Був професором хімії у Чернівецькій вищій реальній школі [4; 14].

Степан Смаль-Стоцький (1859–1938) — український мовознавець і педагог, літературознавець, визначна громадсько-політична, культурна, економічна постать Буковини. Один із засновників Української Академії Наук, почесний член Наукового Товариства ім. Т. Шевченка, дійсний член Слов'янського інституту в м. Прага, доктор слов'янської філології. Викладав у Чернівецькому університеті, Українському Вільному Університеті в Празі. У 1981 р., спільно з Т. Гартнером, видав підручник української мови для середніх шкіл, а у 1913 р. — «Граматику руської (української) мови» [4; 9].

Іван Бажанський (1863–1933) — педагог, письменник. Працював вчителем у місцевих школах. Автор оповідань про народне життя жителів Буковини [3; 10].

Мирон Кордуба (1876–1947) — вчений-історик, географ, бібліограф і громадсько-політичний діяч. Викладав у середніх та вищих школах Австро-Угорщини, Другої Речі Посполитої, УРСР. Є автором низки шкільних підручників та посібників для вищої школи, що увійшли до національної історичної та педагогічної спадщини. Одним із його відомих посібників є «Методологія історії» [26].

Костянтина Малицька (1872–1947) — педагогиня, українська письменниця, перекладачка, редакторка, діячка культурно-освітніх товариств у Галичині. Здобула

кваліфікацію педагога, викладала в народних школах Галичини, Буковини та Львова [7; 19; 22].

Іван Герасимович (1876–1942) — український педагог, редактор та громадський діяч, сотник Української галицької армії. До 1914 р. вчителював на Буковині. Друкував статті на педагогічні теми, готував шкільні підручники, зокрема з арифметики [3; 4; 5].

Теодот Галін (1873–1943) — український письменник, поет, публіцист, політичний і культурний діяч. Викладач кримінального права в Українському Вільному Університеті в Празі, був членом Українського правничого товариства в Чехословацькій Соціалістичній Республіці [11; 13].

Дмитро Загул (1890–1944) — український поет, літературознавець, публіцист, критик, перекладач, педагог, громадсько-політичний діяч. Працював редактором у місцевих газетах, викладав літературу, згодом був директором Саварської сільської школи [24].

Теофіл Бриндзан (1875–1962) — педагог, публіцист, громадський діяч, історик, секретар фінансів в українському уряді Буковини, професор класичних і нових мов. Був директором Кіцманської гімназії. Є одним із упорядників книги «Буковина — її минуле і сучасне» [3; 4; 22].

Іван Дошівник (1886–1973) — український письменник, перекладач, філолог, педагог, перекладав з румунської мови, готував українсько-румунські та румунсько-українські словники [15].

Денис Онищук (1901–1975) — письменник, освітянин, перекладач, театральний діяч, фольклорист. Працював професором фізичного виховання в румунських та молдавських школах. Автор численних гуморесок, перекладав твори Тараса Шевченка та Івана Франка на румунську мову [2].

Аналіз основних ідей літературних та культурно-освітніх діячів Чернівецької області наведено в Таблиці 1.

Таблиця 1

Аналіз основних ідей літературних та культурно-освітніх діячів Чернівецької області

Літературний та культурно-освітній діяч	Основні педагогічні ідеї у творах
Юрій Федькович	формування національної освіти та збереження української мови; визначення початкової школи як фундаменту національної освіти й виховання учнів; вдосконалення сільської освіти; створення національної системи виховання власним розумом; заохочування громадської активності учнів; реорганізація тогочасної системи освіти на Буковині відповідно до потреб української нації та вимог передової педагогічної думки; розроблення нового навчального плану зі змінами в гуманітарній та природничій галузях; мав бажання вдосконалити освіту для сільських дітей (народна освіта); пропагував підвищення кваліфікації вчителів через мережу курсів і шкільних бібліотек; вдосконалив педагогічну майстерність й творчість викладача; створив батьківсько-материнську педагогіку [28; 30].
Омелян Попович	розв'язання проблем виховання дітей в сім'ї та школі на засадах загальнолюдських цінностей, знання й повага до національної культури, рідної мови, рідного народу; розроблення методики

	викладання різних предметів; відмова від догматичного навчання; розвиток мислення школярів, збагачення словникового запасу; розроблення структури уроку (вступна бесіда, введення нового матеріалу, виконання вправ на закріплення знань); запровадження систематичного навчання та принципу наступності; розроблення методики використання підготовчих вправ на уроці; формування особистості здобувача освіти; розвиток професійної освіти [3; 4; 5; 22].
Йоганн-Георг Обріст	популяризація української літератури та культури; вивчення історії та літератури України в європейському контексті [12].
Сидір Воробкевич	популяризація української мови та культури; морально-духовне виховання; розроблення методики викладання музичного мистецтва, української музичної історії [6; 16; 20].
Євгенія Ярошинська	популяризація української мови; захист прав жінок та створення жіночих гімназій; активізація просвітницької діяльності; організація позакласної діяльності школярів; викладання трудового навчання; вивчення народних традицій та фольклору [17; 18; 19].
Єротеї Пігуляк	просвітницька діяльність; популяризація української мови; забезпечення якості освіти в усіх школах, зокрема в сільських; вивчення методики викладання природознавчих дисциплін [4; 14; 29].
Степан Смаль-Стоцький	забезпечення можливостей для здобуття освіти рідною мовою; формування національної свідомості українського народу, національного відродження Буковинського краю; методика викладання української літератури та мови, літературознавства; розвиток української школи; розвиток української літератури, української науки, видавничої справи; впровадження фонетичного правопису в українських навчальних закладах Галичини та Буковини; формування особистості здобувача освіти; розвиток української професійної освіти [4; 5; 9].
Іван Бажанський	популяризація вивчення української мови, літератури та історії; морально-етичне виховання; розвиток дитячої психології; розроблення методичних рекомендацій до багатьох предметів (мова, арифметика, географія, історія, співи, гімнастика, «ручна робота»); підвищення педагогічної майстерності вчителя [3; 10].
Мирон Кордуба	побудова українського шкільництва на Буковині; популяризація вивчення української мови, історії, географії в середніх і вищих школах; обґрунтування ролі вчителя у державотворчих на національних процесах; вдосконалення української дидактики [26].
Костянтина Малицька	популяризація української національної школи; розвиток художньої літератури педагогічно-дидактичного змісту; становлення дитячої психології та поширення ідей мотивації поведінки школярів; запровадження системного навчання; поширення освіти жінок; запровадження психологічних тестувань школярів; розвиток сільської школи; популяризація духовно-морального виховання [7; 19; 22; 32].
Іван Герасимович	популяризація освіти українською мовою; підготовка методичних посібників для розвитку педагогічної майстерності

	шкільних вчителів; формування особистості здобувача освіти; розвиток професійної освіти; освітній менеджмент [3; 4; 5].
Теодот Галіп	популяризація української національної школи; активізація просвітницької діяльності; вивчення української історії та літератури в європейському контексті [11; 13].
Дмитро Загул	популяризація вивчення української мови, літератури та історії; вивчення української літератури та історії в європейському контексті [24].
Теофіл Бриндзан	популяризація української національної школи; поширення вивчення української історії; розвиток українознавства в школах; вдосконалення методики викладання історії [3; 4; 22].
Іван Дошівник	розвиток української мови та літератури в школі; популяризація вивчення іноземних мов як основи освіченої людини; поширення ідей самоосвіти та навчання протягом усього життя; системне навчання; розвиток шевченкознавства [15].
Денис Онищук	популяризація української культури та історії, навчання українською мовою; розвиток ідей морально-етичного виховання; розвиток українського спортивного руху [2].

Джерело: розроблено авторами на основі аналізу літератури.

Водночас ідеї буковинських діячів отримали значне відображення в сучасному освітньому процесі закладів освіти і стали його історико-педагогічною основою. Так, на сьогодні отримали поширення ідеї, що стосуються:

- розвитку національної культури та ідентичності, навчання українською мовою, вивчення українознавства [3; 4; 22];
- становлення початкової школи як фундаменту національної освіти та виховання учнів, підготовка до дорослого життя [28; 30];
- розвитку шкіл у сільських громадах, узгодженості предметів та їхніх програм викладання [28; 30; 32];
- підвищення рівня професійної компетентності вчителів та вдосконалення педагогічної майстерності [3; 4; 5; 28; 30];
- вивчення української історії та літератури в європейському контексті [12; 26];
- підвищення рівня мотивації учнів, заохочення здобувачів освіти до пізнавальної діяльності [3; 4; 5; 22; 26];
- поширення самоосвіти, навчання протягом усього життя [15];
- системного навчання та принципу наступності [15; 32];
- вдосконалення методики викладання різних дисциплін для підвищення якості освіти в українській школі [2; 3; 4; 5; 6; 14; 16; 22; 29];
- впровадження гендерної рівності в освіті, подолання нерівностей щодо доступу до освіти [19];
- морально-духовного, морально-етичного виховання школярів, формування системи моральних цінностей [3; 4; 5; 6; 16; 20; 28; 30];
- всебічного розвитку особистості здобувача освіти [5];
- формування системи української професійної освіти [5].

Аналіз наукових джерел дає можливість зробити висновок, що окреслені діячі найбільше переймалися розвитком національної культури, поширенням навчання рідною мовою в українських школах, а також вдосконаленням методики викладання шкільних предметів.

На Рисунку 1 зображено запровадження основних ідей літературних та культурно-освітніх діячів Буковини в освітній процес сучасних закладів освіти.

розвиток національної культури, навчання українською мовою	• Ю. Федькович, О. Попович, С. Смаль-Стоцький, М. Кордуба, Й.-Г. Обріст, І. Герасимович
початкова школа — фундамент національної освіти й виховання учнів	• Ю. Федькович
розвиток шкіл в сільських громадах	• Ю. Федькович, К. Малицька
формування професійної компетентності вчителів	• Ю. Федькович, С. Смаль-Стоцький, І. Герасимович
вивчення історії України в європейському контексті	• Й.-Г. Обріст, М. Кордуба
підвищення мотивації здобувачів освіти, розвиток пізнавальної діяльності	• О. Попович, М. Кордуба
самоосвіта, навчання протягом усього життя	• І. Дощівник
системне навчання, принципи наступності	• К. Малицька, І. Дощівник
вдосконалення методики викладання	• О. Попович, С. Воробкевич (музичне мистецтво, спів), Є. Пігуляк (природознавство), С. Смаль-Стоцький (українська мова та література), Т.Бриндзан (історія), Д. Онищук (фізичне виховання), І. Бажанський
гендерна рівність	• Є. Ярошинська, К. Малицька
морально-духовне, морально-етичне виховання	• Ю. Федькович, О. Попович, С. Воробкевич, І. Бажанський, К. Малицька, Д. Онищук
розвиток особистості здобувача освіти	• С. Смаль-Стоцький, І. Герасимович, О. Попович
формування української професійної освіти	• С. Смаль-Стоцький, І. Герасимович, О. Попович

Рис. 1. Основні ідеї буковинських літературних та культурно-освітніх діячів, запроваджені в освітній процес сучасних закладів освіти

Джерело: розроблено авторами на основі аналізу літератури.

Висновки

Таким чином, відродження системи освіти в Україні тісно пов'язане з національною історією, традиціями народу, збереженням та збагаченням української педагогічної думки. Доведено, що історико-педагогічна складова є дієвим

інструментом розв'язання найважливіших методологічних, дидактичних, методичних, технологічних проблем сучасної освіти. З'ясовано, що еволюція освіти Чернівецької області відбувається паралельно до історико-педагогічних процесів в Україні, тому осмислення літературної спадщини Буковини є необхідними для вивчення історії української школи і педагогіки, а праці визначних постатей регіону становлять історико-педагогічну основу для модернізації сучасного освітнього процесу.

Зазначено, що на розвиток історично-педагогічної думки Чернівецької області впливали різні історичні обставини, у тому числі багатонаціональність Буковинського краю та приналежність протягом тривалого часу до різних держав. Водночас доведено, що початок ХХ ст. вважається особливо важливим періодом у розвитку українського шкільництва, «ренесансом української школи на Буковині», оскільки саме тоді відбувалися значні зрушення, які стали історико-педагогічною основою освітнього процесу і окреслили перспективи майбутнього розвитку освіти в Чернівецькій області.

На основі аналізу науково-педагогічних джерел та окремих публіцистичних творів з'ясовано, що в межах Чернівецької області важливими літературними та культурно-освітніми посталями є: Юрій Федькович, Омелян Попович, Йоганн-Георг Обріст, Сидір Воробкевич, Євгенія Ярошинська, Єротеї Пігуляк, Степан Смаль-Стоцький, Іван Бажанський, Мирон Кордуба, Костянтина Малицька, Іван Герасимович, Теодот Галіп, Дмитро Загул, Теофіл Бриндзан, Іван Дошівник, Денис Онищук. В статті детально проаналізовано їхній внесок у становлення української літератури, формування української педагогічної думки та розвиток української школи.

Водночас доведено, що ідеї буковинських діячів отримали значне відображення у сучасному освітньому процесі закладів освіти і стали його історико-педагогічною основою. Сюди треба віднести: розвиток національної культури та ідентичності, навчання українською мовою, вивчення українознавства; становлення початкової школи; розвиток шкіл у сільських громадах, узгодженість предметів та їхніх програм викладання; підвищення рівня професійної компетентності вчителів та вдосконалення педагогічної майстерності; вивчення української історії та літератури в європейському контексті; підвищення рівня мотивації учнів, заохочення здобувачів освіти до пізнавальної діяльності; поширення самоосвіти, навчання протягом усього життя; системне навчання та принцип наступності; вдосконалення методики викладання різних дисциплін для підвищення якості освіти в українській школі; впровадження гендерної рівності в освіті; морально-духовне, морально-етичне виховання школярів; всебічний розвиток особистості здобувача освіти; формування системи української професійної освіти.

В подальшому планується дослідити особливості впливу ідей буковинських культурно-освітніх діячів на професійне вдосконалення педагога в контексті реалізації концепції Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Акімова О. В., Сапогов М. В., Матіюк Д. В. Методологія дослідження історико-педагогічних реалій середини ХХ-початку ХХІ століття. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 12(14). С. 208-218. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-12\(14\)-208-218](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-12(14)-208-218) (дата звернення: 18.03.2023).
2. Антофійчук В. І. Онищук Денис Іванович. Енциклопедія Сучасної України: онлайн-версія / редкол.: І. М. Дзюба та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. URL: <https://esu.com.ua/article-75421> (дата звернення: 18.03.2023).
3. Багрій М. А. Дорожок письменників-учителів Західної України в контексті розвитку української педагогічної думки кінця ХVІІІ – 30-тих років ХХ ст.

- Педагогічний альманах*. 2020. № 45. С. 228-233. DOI: <https://doi.org/10.37915/pa.vi45.80> (дата звернення: 18.03.2023).
4. Багрій М. А. Західно-українські письменники-педагоги XVIII–XIX ст. — автори навчально-методичного забезпечення. *Modern scientific researches*. 2019. № 10/2. С. 33-40. URL: <https://www.modscires.pro/index.php/msr/article/download/msr10-02-009/pdf10-02-009/> (дата звернення: 18.03.2023).
 5. Білавич Г. В., Слюсаренко Н. В., Савчук Б. П. Підготовка учнів до життя як мета української професійної освіти на Буковині (кінець XIX – початок XX ст.). *Педагогічний альманах*. 2021. № 47. С. 181-188. DOI: <https://doi.org/10.37915/pa.vi47.166> (дата звернення: 18.03.2023).
 6. Виставка до 185-ї річниці від народження видатного буковинського просвітителя, педагога, поета, композитора та громадського діяча Сидора Воробкевича. URL: <https://cv.archives.gov.ua/vorobkevich.html> (дата звернення: 18.03.2023).
 7. Виховниця поколінь. Костянтина Малицька / упоряд. О. Сорока; ред. Д. Дигас. Львів: ЛОУНБ, 2018. 16 с. URL: <http://lounb.org.ua/Files/MALYTSKA.pdf> (дата звернення: 18.03.2023).
 8. Галицан О. А., Койчева Т. І., Бартенжва І. О. Генеза університетської освіти в Україні другої половини XIX — початку XX століття. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2021. № 6(344), Ч. 1. С. 5-16. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-6\(344\)-1-5-16](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-6(344)-1-5-16) (дата звернення: 18.03.2023).
 9. Даниленко О., Добржанський О. Степан Смаль-Стоцький — учений і «реальний політик» (до 160-річчя з дня народження). *Краєзнавство*. 2019. № 3. С. 150-164. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/169738> (дата звернення: 18.03.2023).
 10. Дем'ян Г. В. Бажанський Іван Миколайович. *Енциклопедія Сучасної України: онлайн-версія* / редкол.: І. М. Дзюба та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. URL: <https://esu.com.ua/article-38808> (дата звернення: 18.03.2023).
 11. Західно-українська Народна Республіка 1918-1923: Енциклопедія / Рец. В. Баран, Г. Боряк, Я. Калакура, К. Кондратюк, Ю. Терещенко. Т. 1 : А-Ж. Івано-Франківськ, 2018. 686 с.
 12. Зимомря М. І., Зимомря І. М., Обріст Й.-Г. Енциклопедія Сучасної України: онлайн-версія / редкол.: І. М. Дзюба та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. URL: <https://esu.com.ua/article-74668> (дата звернення: 18.03.2023).
 13. Івасюк О., Бузинська В. Теодот Галіп. Вибрані твори. Упорядкування, передмова. Чернівці: Букрек, 2014. 280 с.
 14. Лехнюк Р. Причини невдач української революції на сторінках «Споминів з мого життя» Олександра Барвінського. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Серія : Історія*. 2019. № 1. С. 97-105. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/15112> (дата звернення: 18.03.2023).
 15. Меленчук О. З історії вивчення та вшанування Т. Г. Шевченка та Буковинській Гуцульщині. *Слово і Час*. 2019. № 11. С. 40-49. DOI: <https://doi.org/10.33608/0236-1477.2019.11.40-49> (дата звернення: 18.03.2023).
 16. Мокрогуз І., Бондаренко В. Основні передумови становлення та розвитку вищої музичної освіти на Буковині. *Молодий вчений*. 2022. № 5(105). С. 151-155. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-5-105-31> (дата звернення: 18.03.2023).

17. Морараш Г. В. Євгенія Ярошинська: Неоцінено призабута перша українська письменниця на Буковині. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2021. Т. 32(71), № 2 Ч. 2. С. 104-108. DOI: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.2-2/19> (дата звернення: 18.03.2023).
18. Морараш Г., Матійчук К. Національно-мовні концепти мовотворчості Євгенії Ярошинської. *Актуальні питання гуманітарних наук. Серія : Мовознавство. Літературознавство*. 2021. Т. 3, № 35. С. 195-201. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-3-28> (дата звернення: 18.03.2023).
19. Нагачевська З. Проблеми реформування української школи у творчій спадщині та в змісті діяльності репрезентанток жіночого руху Західної України міжвоєнного періоду. *Професійна підготовка фахівців у вимірі нових освітніх реалій: український і зарубіжний досвід*: монографія / Рец. М. Б. Євтух, Ю. В. Пелех. Івано-Франківськ: НАІР, 2019. С. 76-93. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/719417/1/Монографія%20Івано-Франківськ%202019%20ПНУ.pdf> (дата звернення: 18.03.2023).
20. Остафіїва Л. Жайворонкова пісня Сидора Воробкевича. *Слово Просвіти*. 2022. URL: <http://slovoprosvity.org/2022/01/10/zhayvoronkova-pisnia-sydora-vorobkevycha/> (дата звернення: 18.03.2023).
21. Островерх Г. Є. Українська освіта під час війни: криза та онлайн-освіта. *Питання забезпечення якісної вищої освіти в Українському державному університеті залізничного транспорту в умовах воєнного стану*: тези наук.-метод. конф., м. Харків, 29-30 лист. 2022 р. Харків: УкрДУЗТ, 2022. С. 66-67. URL: <http://lib.kart.edu.ua/handle/123456789/13189> (дата звернення: 18.03.2023).
22. Стражнікова І. В. Розвиток змісту освіти на Буковині у контексті історико-педагогічних досліджень другої половини ХХ – на початку ХХІ століття. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Т. 1, № 53. С. 20-24. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/53.1.3> (дата звернення: 18.03.2023).
23. Сухомлинська Л. Літературно-художня спадщина В. Сухомлинського в матеріалах міжнародних та всеукраїнських педагогічних читань (історіографічний аспект). *Науково-педагогічні студії*. 2022. № 6. С. 126-136. DOI: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2022-6-126-135> (дата звернення: 18.03.2023).
24. Тишкевич М. Дмитро Загул — класик українського символізму. *Український інтерес*. 2022. URL: <https://uain.press/blogs/1074803-1074803> (дата звернення: 18.03.2023).
25. Тумак О. М. Передумови становлення і розвитку методики навчання англійської мови на Буковині (кінець ХІХ — початок ХХ ст.). *Науковий вісник Ужгородського університету. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2019. № 2(45). С. 209-212. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2019.45.209-212> (дата звернення: 18.03.2023).
26. Федорів І. Педагогічні віхи життя й діяльності Мирона Кордуби у контексті епохи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. 2021. Т. 1, № 1. С. 178-192. DOI: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.21.1.22> (дата звернення: 18.03.2023).
27. Чернівецькій області виповнюється 81 рік: історія та цікаві факти про регіон. URL: <https://acc.cv.ua/news/chernivtsi/cherniveckiy-oblasti-vipovnyuetsya-81-rik-istoriya-ta-cikavi-fakti-pro-region-75940> (дата звернення: 18.03.2023).
28. Шевченко С. М. Просвітницька й педагогічна діяльність Юрія Федьковича (1834-1888) чи миттєвості сьогодення... *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 3(17). С. 472-481. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3\(17\)-472-481](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3(17)-472-481) (дата звернення: 18.03.2023).

29. Школа з благословення митрополита Євгена Гакмана. URL: <http://dobrabiblioteka.cv.ua/ua/news?id=1122007> (дата звернення: 18.03.2023).
30. Юрій Федькович. Твори. Т. 5. Публіцистика, Науково-популярні праці, листи / Упоряд. Б. І. Мельничук, Л. М. Ковалець, Л. М. Черняк. Чернівці: Буковина, 2022. 316 с.
31. Ячнюк М. Ю., Ячнюк І. О., Ячнюк Ю. Б. Система фізичного виховання на Буковині (XIX-XX ст.) та можливості її використання на сучасному етапі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2018. № 2(43). С. 301-305. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2018.43.301-305> (дата звернення: 18.03.2023).
32. Ivakh S., Mishchenia O. The social, educational and teaching activity of Kostiantyna Malyska. *Human studies. Series of Pedagogy*. 2020. № 10/42. С. 35-46. DOI: <https://doi.org/10.24919/2413-2039.10/42.192171>